

Lausunto

28.03.2025

Asia: VN/8915/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta?

Esitysluonnoksessa ehdotetaan työnhakijan palveluprosessin sääntelyn keventämistä ja yksilökohtaisen harkinnan lisäämistä, alkuhaastattelun järjestämisen määräajan pidentämistä, haettavaksi osoitettujen työpaikkojen velvoittavuuden lisäämistä ja työhakuprofiilin julkaisemisen velvollisuuden käyttöönottoa. Lisäksi nuorten velvollisuutta hakea opiskelemaan muutettaisiin niin, että hakukohteeksi sopisi laajempi joukko erilaisia opintoja.

Resurssien parempi kohdentaminen tukea tarvitseville yksilökohtaista harkintaa lisäämällä on kannatettavaa. Erityisesti nuorilla tilanteet voivat olla hyvin moninaisia, jolloin myös lisätuki tulee usein tarpeeseen. Yksilökohtainen harkinta tuo kuitenkin riskejä sekä palvelutason että yhdenmukaisen kohtelun heikkenemiselle, joten toivomme, että mahdollista uudistusta seurataan tarkoin. Jo nyt nuorten pääseminen palveluihin on riippuvaista työvoimaviranomaisen tarjoamista julkisista työvoimapalveluista ja resursseista.

Esitysluonnoksessa ei ole huomioitu nuorten työnhakijoiden velvollisuuksiin liittyviä epäkohtia, jotka ajavat monia nuoria passivoivan toimeentulotuen piiriin. On kestävämpiä, että alle 25-vuotiaille työttömille ja vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille on työttömyysturvassa omat ehtonsa, joista nuorella ei välttämättä ole ollut tietoa silloin, kun hän olisi voinut myötävaikuttaa niiden täyttymiseen. Sanktioita kohdistuu myös nuoriin, jotka ovat tehneet kaiken "oikein", mutta eivät ole tulleet valituiksi opintoihin. Lausumme näistä tarkemmin työttömyysturvaosiossa.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa palveluprosessista?

Resurssien kohdentaminen tarpeen mukaan omaehtoisesti työllistyvien ylipalvelemisen ja vaikeasti työllistyvien alipalvelemisen sijaan on järkevä kehityssuunta. Erityisesti nuoret ovat usein vaikeassa työmarkkina-asemassa ja saattavat tarvita enemmän palveluita, kuin tällä hetkellä voidaan tarjota. Esitetyillä muutoksilla työnhakijan velvollisuuksia kiristetään kuitenkin melkoisesti, eikä nuorten osalta tällä tule olemaan toivottuja tuloksia. Jo nyt tutkittu tieto osoittaa, että työttömiin nuoriin kohdistuu velvoitteita, joita erityisesti vaikeimmassa asemassa olevien nuorten on vaikeaa täyttää.

Palveluprosessin sääntelyn keventämisellä haettujen säästöjen on kohdennettava palvelutason parantamiseen. TE-uudistuksen myötä palveluita tuotetaan aliresursoituna, eikä mahdollisuus alentaa palvelutasoa saa näyttäytyä keinona paikata puuttuvia resursseja täyttämällä vain lain vaatiman minimitason. Huolemme on, että keventynyt sääntely ja harkinnan lisääminen voi ohjata harkitsemaan myös resurssien riittävyttä punnittaessa lisätukea nuoren palveluihin. Esitysluonnoksenkin mukaan haastatteluiden määrä esityksen tavoitteen alarajallakin ylittäisi huomattavasti tällä hetkellä haastatteluihin käytettävät resurssit, eli jo lain edellyttämä minimitaso edellyttäisi haastatteluressurssien lisäämistä.

2. Koetteko alkuhaastattelun järjestämisen määräajan pidentämisen viidestä arkipäivästä kymmeneen arkipäivään kannatettavana?

Esitämme, että nuoriin kohdistuisi ensisijaisuusperiaate alkuhaastatteluissa. Nuoret ovat usein haavoittuvaisemmassa asemassa ja tarvitsevat myös enemmän neuvontaa. Käytännössä tämä tarkoittaisi yleistä suositusta ottaa nuoriin yhteys mahdollisimman nopeasti. Tämä tukisi myös nuorisotakuun toteuttamista. Nuorisotakuun mukaisesti heille on myös järjestettävä kolmessa kuukaudessa työ-, opiskelu- tai muu työllistymistä edistävä paikka, vaikka esitysluonnoksessa viitataan vain Euroopan unionin neuvoston suositukseen neljästä kuukaudesta.

Kaikki työnhakijoiksi ilmoittautuneet eivät tarvitse nopeaa yhteydenottoa ja tällöin määräajan pidentäminen on ihan hyväksyttävää. Pidentämistä kymmeneen arkipäivään on perusteltu sillä, että työntekijä ehtii tutustua asiakkaan tilanteeseen ennakkoon. Toteuma vuonna 2024 oli kahdeksan arkipäivää, viiden arkipäivän määräajasta huolimatta. Emme siis pidä palvelutason nostoa täysin uskottavana perusteena määräajan pidentämiselle.

3. Onko täydentävien työnhakukeskustelujen perustuminen asiakkaiden palvelutarpeeseen mielestänne tarkoituksenmukaista?

Täydentävien työnhakukeskustelujen perustuminen asiakkaan palvelutarpeeseen on tarkoituksenmukaista, kunhan yhdenmukaisesta palvelutasosta työllisyysalueesta riippumatta pidetään huoli. Samalla on varmistettava, ettei resurssivajeesta johtuen harkinnanvaraisuus johda yleisen palvelutason laskuun, vaan palveluntarve on palvelutasoa määrittävä tekijä. Näiden kehitystä tulee seurata mahdollisen uudistuksen myötä, ja korjaustoimiin on oltava valmius.

4. Näettekö nykyisestä muistutuskäytännöstä luopumisen ja työnhaun voimassaolon päättymisen ensimmäisestä asioinnin laiminlyönnistä kannatettavana?

Emme kannata muistutuskäytännöstä luopumista ja työnhaun voimassaolon päättymistä ensimmäisestä asioinnin laiminlyönnistä lähtien nykyisen laiminlyönnin toistuvusedellytyksen sijaan. Monilla työttömillä nuorilla on myös sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, jotka voivat

heikentää nuoren elämänhallinnallisia kykyjä sekä mahdollisuuksia täyttää hänelle osoitettuja velvollisuuksia. Nuorta ei tule rangaista tahattomista laiminlyönneistä, eikä nuori näiden sanktioiden avulla myöskään työllisty paremmin. Ei ole tarkoituksenmukaista, että sanktoriski kasvaa kohtuuttomasti palvelutarpeen kasvun myötä.

Suosittellemme tarkastelemaan mahdollisuuksia jatkaa muistutuskäytäntöä myös kirjepostia kevyemmin menetelmin, esimerkiksi automatisoidulla tekstiviestillä. Esityksessä ilmi tuotu mahdollinen Suomi.fi -viesteillä toimiva ennakkollinen muistutusjärjestelmä voisi toimia tässä, mutta esitysluonnoksesta ei käy ilmi, miksei kyseessä olisi lakisääteinen toiminto.

5. Koetteko työllistymissuunnitelmien sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

-

6. Koetteko asiakkaiden palveluprosessiin sisältyvien asiakastapaamisten sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

-

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuutta koskevista muutoksista?

-

2. Näettekö, että alennetun työnhakuvelvollisuuden asettamisen yhteydessä arvioitavissa seikoissa on huomioitu oleelliset tekijät?

-

3. Tukeeko työnhakuvelvollisuutta koskevan sääntelyn yksinkertaistaminen ja tietyistä poikkeuksista luopuminen työnhakuvelvollisuuden tarkoituksenmukaista asettamista?

-

4. Työnhakuvelvollisuuteen ehdotettavat muutokset tuovat tietyt asiakasryhmät (esim. osa-aikatyössä olevat sekä henkilöt, joilla on tiedossa myönteinen muutos työnhaun tilanteeseen) yleisen työnhakuvelvollisuuden alentamisen kriteerien piiriin. Näettekö tämän kannatettavana?

Emme kannata osa-aikatyössä olevien työnhakijoiden työnhakuvelvoitteen kiristämistä. Osa-aikatyötä tekevät erityisesti nuoret ja työuran loppupuolella olevat. Nollatuntisopimuksilla työskentelevät palkansaajat ovat pääosin nuoria: kaksi kolmasosaa heistä on alle 35-vuotiaita. Tämä muutos voisi heikentää siis erityisesti nuorten työttömyysturvaa, vaikka nuorilla harvemmin on mahdollisuus vaikuttaa työnsä koko-aikaistamiseen.

Moni tekee myös kevennettyä työviikkoa työkykynsä ylläpitämiseksi. Nuorten aikuisten työkyvyttömyyseläkkeiden hakumäärät ovat kasvaneet merkittävästi, eikä ole tarkoituksenmukaista ohjata työkyvyttömyysriskissä olevaa nuorta hakeutumaan koko-aikatyöhön.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työtarjouksiin tehtävistä muutoksista?

-

2. Tukeeko työtarjouksiin heti työnhaun alusta alkaen ehdotettava velvoittavuus työllistymistä ja työtarjousmenettelyn tarkoituksenmukaista toimeenpanoa?

-

3. Selkeyttääkö työtarjouksiin ehdotetut muutokset kokonaisuutena työtarjouksia koskevaa sääntelyä?

-

1. Onko teillä lausuttavaa työnhakijalle tai työvoimaviranomaiselle ehdotetusta velvollisuudesta työnhakuprofiilin laatimiseen ja julkaisemiseen palvelualustalla?

-

2. Onko teillä lausuttavaa työnhakijoiden työnhakuprofiilissa olevien henkilötietojen (koulutus, työkokemus, muu osaaminen ja työtoiveet) julkaisemisvelvollisuudesta ehdotetussa muodossa julkisena tietopalveluna?

-

3. Onko teillä lausuttavaa työnhakuprofiilien tietovarantoa koskevista muutoksista?

-

4. Onko teillä muuta lausuttavaa palvelualustaa tai työnhakuprofiileja koskeviin muutoksiin?

-

1. Onko teillä lausuttavaa koulutusta vailla olevia nuoria koskevista muutoksista? Erityisesti Opetushallitusta ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskusta pyydetään muun ohella arvioimaan esitettyjen muutosten kohderyhmien suuruutta, koska työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole ollut käytettävissään tähän tarvittavia tilastotietoja.

Kannatamme mahdollisuutta hakeutua joustavammin erilaisille nuorille sopiviin opintoihin. Toivomme, että ensisijaisesti vammaisille tai sairaille nuorille tarkoitettun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen lisäksi tutkintoon valmentava koulutus voisi täyttää hakuvelvollisuuden, sillä se on useammalle nuorelle parempi vaihtoehto. Valmentaviin opintoihin hakien on pidettävä huoli siitä, että nuori ymmärtää, edellytetäänkö häneltä myös valmennuksen jälkeen tutkintokoulutukseen hakeutumista.

Toivomme, että myös osatutkinnot voidaan katsoa suoritetuiksi tutkinnoiksi, mikäli nuorella ei ole edellytyksiä koko tutkinnon suorittamiseen. Näin voi olla esimerkiksi erityisammattioppilaitoksista valmistuneilla nuorilla, joilla jo osatutkinto voi olla riittävä työllistymisen edellytys.

Haluamme kuitenkin huomauttaa, ettei pelkkä kouluttautumisvelvoite motivoi nuorta, jolla ei ole halua tai kykyä osallistua koulutukseen. Nykyinen järjestelmä on nuoria kohtaan usein monimutkainen ja epälooginen, ja se kannustaa erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria eri suuntiin. Myös vuoden 2022 VN-TEAS-selvitys suositteli, että koulutukseen hakuvelvoitetta tulisi

tarkastella osana muuta sosiaali- ja työttömyysturvan kehittämistä. Säännöksiä tulisi tarkastella uudelleen myös viime aikojen isojen koulutuspoliittisten uudistusten vuoksi.

Työttömyysturvan ikäperusteisista sanktioista tulisi luopua: tukea täytyy voida saada ilman kohtuuttomia odotusaikoja ja velvollisuus hakea koulutukseen karenssin uhalla tulee poistaa. Keinoja nuorten saamiseksi koulutuksen kautta työelämään tulisikin tarkastella uudelleen.

2. Onko teillä lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevista muutoksista?

Tukea saadakseen nuoren pitää hakea koulutukseen. Jos nuori ei ole hakenut opiskelupaikkaa, hänelle asetetaan 21 viikon työssäolovelvoite ja hän voi saada työttömyysetuutta vasta täytettyään tämän. On kohtuutonta, että työmarkkinatuen 5 kuukauden odotusaika koskee myös niitä nuoria, jotka ovat tehneet kaiken "oikein", eli esimerkiksi valmistuneet lukiosta ja hakeneet sen jälkeen koulutukseen, mutta eivät vain ole tulleet valituiksi.

Hakuvelvoitteen laiminlyöneelle nuorelle saattaa tulla vielä työssäolovelvoitteen täyttymisen jälkeen 5 kuukauden odotusaika työmarkkinatuen saamiselle. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi toimeentulotuen käytön puolittaminen, mutta tämä sanktio ei edistä sitä tavoitetta vaan työntää työttömiä nuoria toimeentulotuen saajiksi. Toimeentulotuki on äärimmäisen passivoiva, sillä sen saajan ei käytännössä kannata ottaa vastaan lyhytkestoisia työsuhteita.

On hankalaa, että velvoitteen täyttämistä seurataan jälkikäteen, sillä nuorella ei välttämättä ole ollut tietoa velvoitteesta tai sen täyttäminen on esim. maanpuolustuksellisten velvoitteiden vuoksi ollut haastavaa (ks. VN-TEAS selvitys 2022). Puolivuositain 3 000–6 000 nuorella on hakuvelvoitteeseen liittyvä työttömyysturvaseuraamus.

3. Onko teillä lausuttavaa muista työttömyysturvamuutoksista?

-

1. Onko teillä lausuttavaa työllisyysvaikutusarvioihin?

-

2. Onko teillä lausuttavaa liittyen työvoimaviranomaisvaikutuksiin?

-

3. Onko teillä lausuttavaa muista vaikutusarvioista?

Moni esitysluonnoksen ehdotuksista kohdistuu erityisesti nuoriin. Siksi haluamme korostaa erillisen nuorivaikutusten arvioinnin merkitystä. Nuorivaikutusten vahvemman arvioinnilla saataisiin selville lainsäädännön mahdolliset vaikutukset nuoriin erityisryhmänä, mikä edistää lainsäädännön laadukkuutta ja vähentää ennakoimattomia negatiivisia vaikutuksia ryhmään, jolta odotetaan vielä lukuisten vuosikymmenien panosta työelämässä.

Muuta lausuttavaa?

-

Nevanpää Annika
Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry